

МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

В умовах повномасштабної війни, що триває в Україні, питання забезпечення економічної безпеки підприємств набуває особливої актуальності. Збройна агресія з боку РФ спричиняє глибокі потрясіння в економічному середовищі країни, ускладнюючи діяльність бізнесу та дестабілізуючи ключові галузі. Порушення логістичних ланцюгів, зниження інвестиційної активності та зростання ризиків стали новими реаліями для українських підприємств. Нестача ресурсів, порушення логістичних ланцюгів, фінансові коливання та інформаційні загрози вимагають розробки та впровадження стратегічних механізмів захисту.

За результатами дослідження Центру розвитку інновацій та його партнерів проведеного в період 4–14 серпня 2023 року, серед 635 респондентів в Україні стикаються зі значними викликами та загрозами, що впливають на стан їх економічної безпеки. Лише 15,5 % опитаних оцінили фінансовий стан своїх підприємств як добрий або відмінний, тоді як 33 % вважають його незадовільним. Основними загрозами економічній безпеці бізнесу є нестабільність ринку (56,2 %), непередбачуваність дій державних органів (47,7 %), дефіцит ліквідних підприємств (47,6 %), нестача кадрів (34,3 %), обмеженість капіталу (30,7 %) та значний податковий тиск (27,9 %) [1]. Відповідно, українським компаніям, в умовах шаленого темпу змін та загальних економічних потрясінь, важливо впроваджувати ефективні моделі управління економічною безпекою, щоб забезпечити стійкість бізнесу, адаптивність до кризових умов і конкурентоспроможність на ринку. Більше розуміння економічної безпеки підприємства дозволить формувати стратегію дій для подальших управлінських рішеннях.

Ключовими складовими в управлінні економічною безпекою є стратегічне планування, діагностика загроз, а також заходи з їхньої мінімізації. Відповідно, особливо важливо впроваджувати комплексну систему захисту фінансових, кадрових, інформаційних та виробничих ресурсів, що дозволить забезпечити стійкість підприємства в умовах змінного середовища.

Поняття економічної безпеки підприємства напряму пов'язане з його ризиками. У китайській мові ієрогліф слова небезпека (危險 — wēixiǎn) містить у собі символ, що означає ризик (風險 — fēngxiǎn), що підкреслює їхній зв'язок. Таким чином, концептуально існує сенс розглядати сутність економічної безпеки як захист від ризиків, які загрожують якісному функціонуванню економічних суб'єктів господарювання.

Науковцями розроблена чимала кількість підходів до систематизації ризиків [2]. З призми аналізу загроз у відношенні до економічної безпеки доцільно категоризувати ризики залежно від наслідків (припустимий рівень, критичний, катастрофічний) та сфери походження (об'єкта замаху), проте точний набір суттєвих ризиків та методів їх пріоритизації варіюється, адже залежить від специфіки діяльності підприємства.

Варто зазначити, що процес управління економічною безпекою підприємства має бути циклічним та якісно інтегрованим в систему управління підприємством. Навіть за умови впровадження позитивних результатів, мінімізації безпеки в умовах динамізму зовнішнього середовища, оцінка рівня економічної безпеки має бути постійною дією компанії. На рисунку 1 представлена схема моделі управління економічною безпекою підприємства, де можна побачити, що велику увагу слід приділяти дослідженню критичності ризиків, що головним чином визначає рівень економічної безпеки підприємств. Для цього встановлюються порогові значення, які вказують на рівні загрози, як приклад фінансові межі, тобто максимальна сума втрат або збитків, які підприємство може дозволити собі не зазнавши серйозних наслідків. Межі можуть бути встановлені й на основі інших параметрів, зокрема рівень виконання виробничих завдань або ступінь відповідності нормативним вимогам.

В банківській сфері, однією з методик оцінки стійкості до економічних потрясінь є стрес-тестування, в основі якого лежить моделювання негативних сценаріїв: від падіння валютних курсів чи зміни процентних ставок до аналізу їхнього впливу на фінансові показники, ліквідність і капітал [3]. Аналогічно, для оцінки економічної безпеки підприємства можуть запроваджувати внутрішні стрес-тестування щоб оцінити вплив зовнішніх економічних змін на його фінансову стійкість, це дозволить виявити слабкі місця в управлінні ризиками, підготуватися до можливих кризових ситуацій і розробити стратегії для підтримки економічної безпеки в умовах нестабільності.

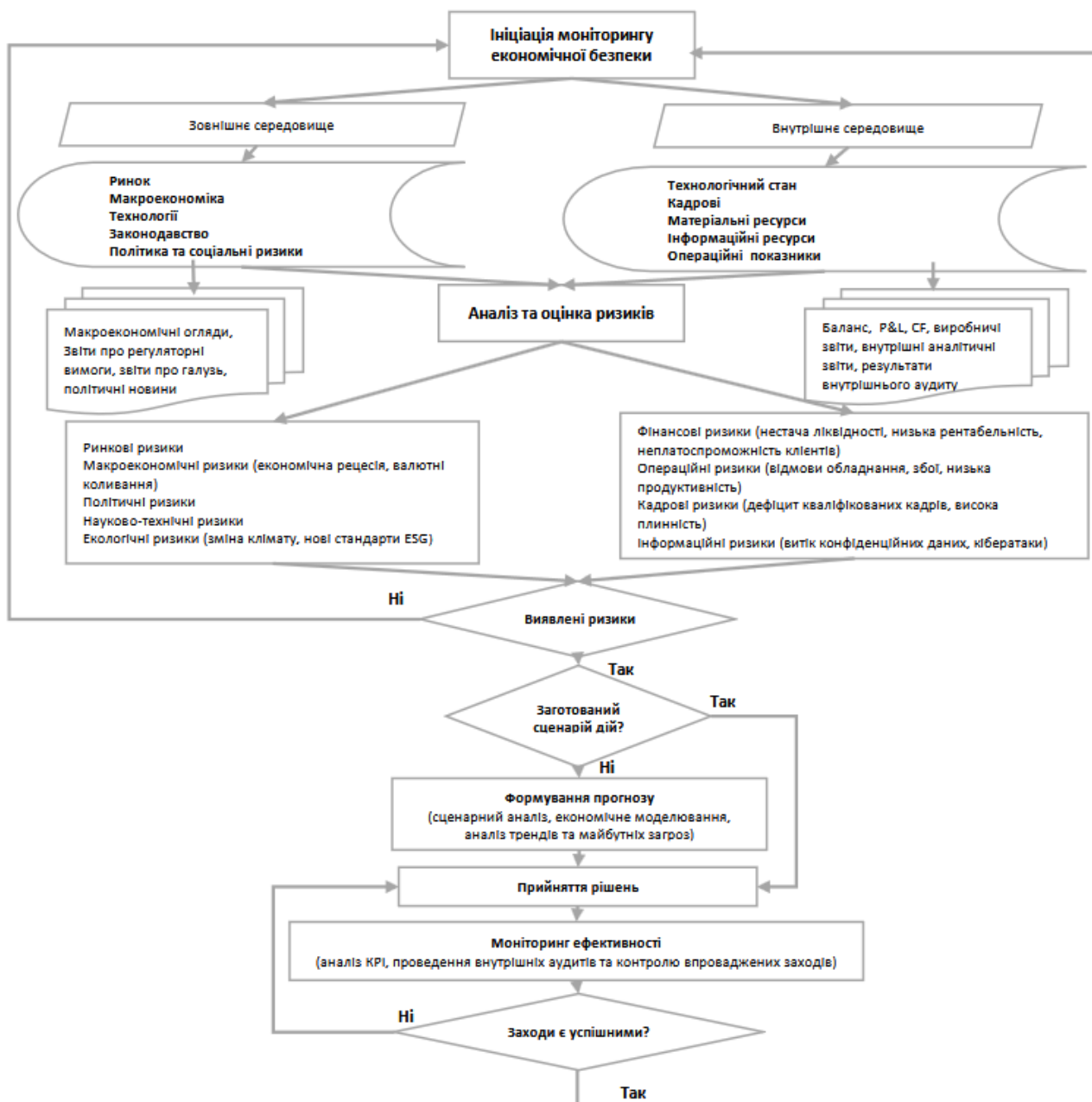

Рисунок 1 — Алгоритм управління економічною безпекою підприємства
Джерело: розроблено авторами

Таким чином, ефективне управління економічною безпекою передбачає використання сучасних інформаційних технологій, аналітичних методів прогнозування кризових ситуацій та формування стратегії ризик-менеджменту. Модель управління економічною безпекою підприємства повинна бути інтегрованою, відображати взаємозв'язок між фінансовими, правовими та організаційними аспектами управління. Тільки тоді реалізація моделі здатна сприяти зміцненню фінансової стійкості підприємства, підвищенню його адаптивності до змінних умов ринку та формуванню конкурентної переваги.

Список використаних джерел

1. Дослідження стану бізнесу в Україні. *Advanter*: веб-сайт. URL: <https://drive.google.com/file/d/10YDWomKCwc2XN0PfBbQvmw6LaoNhx123/view> (дата звернення: 28.03.2025).
2. Швець Ю. О. Ризики в діяльності промислових підприємств: види, методи оцінки та заходи подолання ризику. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. №17. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/22385> (дата звернення: 30.03.2025).
3. Стрес-тестування банків як інструмент банківського регулювання. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Stres-testuvannya_bankiv_19-05-2023.pdf?v=7#:~:text=Стрес%2Dтестування%20передбачає%3A%20%2D%20оцінку,системи%20до%20подібних%20несприятливих%20подій. (дата звернення: 01.04.2025).